

BERGMANGÅRDARNA PÅ FÅRÖ

FOTO: TYSTNADEN © 1963 AB SVENSK FILMINDUSTRI

1. INTRODUKTION

Då min far levde, talade han ofta om att omge sig med utövande och skapande konstnärer här på Fårö. Han såg framför sig, att efter sin död, skulle hans hus fortsätta att vara mötesplatser för människor som arbetar med musik, film, foto, teater och litteratur. Ytterligare tänker jag att husen också skulle passa för forskare, facklitterära författare och journalister.

Jag har det senaste året arbetat med tanken att i Ingmar Bergmans anda skapa ett modernt center för utövande och skapande konstnärer och forskare från hela världen. Ett sådant center skulle kunna bestå av min fars fyra egendomar på Fårö som i detta dokument kallas för **BERGMANGÅRDARNA PÅ FÅRÖ**.

2. DRÖMMEN ÄR ATT:

- Bergmangårdarna på Fårö skall vara ett internationellt center för konstnärer, journalister och forskare och drivas i Ingmar Bergmans anda.
- Bergmangårdarna på Fårö skall, så långt det är möjligt och förnuftigt, drivas ideellt. Konstnärer och forskare skall få bo i husen utan kostnad, men ha en kulturell/konstnärlig återbäring (se punkt 5)
- Bergmangårdarna på Fårö skall drivas i harmoni med och berika Fårös och Gotlands unika natur, kultur, historia och befolkning.
- Bergmangårdarna på Fårö skall samarbeta med lokala/regionala hantverkare, näringar, institutioner och på så sätt bidra till nya arbetsplatser och arbetstillfällen.
- Bergmangårdarna på Fårö skall ansvara för en årlig «vinterfestival» och andra utåtriktade kulturprojekt för barn och ungdomar. Dessa publika kulturaktiviteter ska genomföras på Fårös traditionella mötesplatser; i kyrkan, på Bygdegården och i den gamla skolan. Biografen på Dämba kommer naturligtvis också att ha en särskild betydelse men även någon av gårdarna kan användas för mindre evenemang. Här kan man skapa teatergrupper, dansgrupper, film- och fotocirklar – inte bara för Fårös barn men också för barn från hela Gotland och även barn som besöker öarna. Lusten att läsa och skriva kan väckas genom sommarkurser som erbjuder skriv- och läsverkstäder.

3. BERGMANGÅRDARNA KAN FUNGERA PÅ FÖLJANDE SÄTT

- a) Bergmangårdarna på Fårö skall vara en plats dit konstnärer och forskare skall kunna komma för att arbeta. De skall kunna erbjudas ett rum med skrivbord, tillgång till kök och eventuell barntillsyn (genom ett aktivt samarbete med Fårö Förskola). Miljön ska ge inspiration till tänkande, skapande arbete i lugn och ro i de fantastiska omgivningarna som inspirerade Ingmar Bergman och som han alltid återkom till. Med konstnärer och forskare menar jag musiker, film- och teaterskapare, manusförfattare, skönlitterära och facklitterära författare som kan visa en solid och kvalitativ produktion.

Vem som ska ges möjlighet att arbeta i Bergmangårdarna skulle kunna beslutas av exempelvis Stiftelsen Ingmar Bergman eller en egen kommitté, bestående av nordiska/internationella konstnärer, forskare och journalister. De som önskar en arbetsperiod i Bergmangårdarna ska göra en skriftlig ansökan om detta med en tydlig målsättning med vistelsen. Här ska också en tanke om den «återbetalning» i någon form av publik aktivitet finnas beskriven (se vidare punkt 5).

- b) Jag ser också framför mig att Bergmangårdarna kan erbjuda en plats för ett helt team (skådespelare, regissör, scenograf, tonsättare etc) att i lugn och ro få samla sig inför förberedelserna av en teateruppsättning, filminspelning eller annat arbete.
- c) Bergmangårdarna kan dessutom vara en arena för mindre seminarier, till exempel för möten i en redaktionell ledningsgrupp eller för ledningen av kulturorganisation. Bergmangårdarna kan också bli till en plats där internationella och lokala aktörer möts för att diskutera och samtala om allmänna kulturella och politiska problemställningar.

4. BERGMAN, ARBETET, FÅRÖ OCH MUSIKEN

Min far framhöll *arbetet* som den viktigaste av alla dygder. Bergmangårdarna på Fårö skall därför vara ett centrum för utmanade och skapande arbete.

Det skall vara en plats dit man drar sig tillbaka för att skapa i ensamhet men det ska också kunna vara en plats där man möts för att gemensamt skapa något.

Musiken var av avgörande betydelse för min fars konstnärliga verksamhet. Det är därför naturligt att Bergmangårdarna på Fårö ska vara öppna och utrustade för musiker och kompositörer.

Fårö var Ingmar Bergmans plats på jorden sedan 1965. Här levde och arbetade han i över 40 år. Landskapet och befolkningen gav honom ro, inspiration, frihet och lusten till att skapa och arbeta, läsa och se på film (han såg två filmer om dagen, kl 15 och kl 20 i sin privata biograf). Husen han byggde och/eller lät renovera såg han som en förlängning av sig själv och är vid sidan av hans stora konstnärliga produktion *en del av hans livsverk*.

Det är viktigt att Bergmangårdarna på Fårö drivs i harmoni och samverkan med och till gagn för den fasta befolkningen. Ingmar Bergmans respekt och intresse för Fårö och Fårös befolkning illustreras dels genom de två filmerna Fårödokument I och II och att han skrev, spelade in och/eller klippte sina mest kända filmer här.

5. KONSTNÄRLIG ÅTERBÄRING

Ovan har jag nämnt att verksamheten vid Bergmangårdarna på Fårö ska vara av ideell karaktär. Däremot bör alla som får möjlighet att använda husen för forskning och konstnärligt arbete ge en «konstnärlig återbäring» till lokalsamhället på Fårö och Gotland.

Detta kan till exempel ske på följande sätt:

- Låt oss säga att en nordisk författare gästar Bergmangårdarna på Fårö för att skriva en roman, då bör hon eller han komma tillbaka vid ett annat tillfälle och hålla ett föredrag eller göra en uppläsning.
- Eller låt oss anta att en grupp från Dramaten i Stockholm eller Nationalteatret i Oslo reser hit för att förbereda en uppsättning, då bör teamet eller delar av ensemblen komma tillbaka vid ett senare tillfälle och ge ett smakprov på föreställningen eller ett annat konstnärligt bidrag.
- Låt oss anta att en filmskapare skriver ett manus här eller en tonsättare arbetar med ett nytt verk, då bör han eller hon tacka ja till inbjudan att komma tillbaka hit och berätta om arbetet med filmen och musikern kan antingen ge en konsert eller berätta om kompositionsarbetet eller båda delarna.

Denna återbäringsplikt kan om man är kreativ skapa spännande nya konstnärliga konstellationer, upplevelser, möten och happenings till gagn för konstnärer, forskare, publik och lokalsamfund.

6. EN MÖJLIGHET OCH ETT ANSVAR

Som författare och journalist med en lång professionell erfarenhet både i Norge och i utlandet, och som Ingmar Bergmans dotter ser jag det som ett ansvar att försöka bevara dessa hus för framtiden. Bevarandet ska inte vara som ett museum eller en turistattraktion utan som en plats där ny konst skapas, utövas och diskuteras samt där nya tankar dryftas och prövas ut. En sådan plats skulle vara helt i min fars anda.

Jag vill också försöka undvika att arvet efter Ingmar Bergman ska kommersialiseras under en täckmantel av begreppet «bevarande». Det konstnärscentrum som jag ser framför mig ska först och främst ha en ideell inriktning och inte vara ett kommersiellt företag. T-shirts och kaffemuggar med bilder av Ingmar Bergman är därför inte en del av min vision.

Bergmangårdarna på Fårö ska skapa lokala arbetsmöjligheter (hantverkare, hus-hållerska, daglig tillsyn mm) och vara till glädje för Fåröborna.

7 UTÅTRIKTADE KULTURPROJEKT

VINTERFESTIVAL: Bergmangårdarna på Fårö kan medverka till att Fårö och Gotland kan upplevas som något mer än en sommarö för turister. Fårö är ett levande samhälle året om och jag vill fira Fårö och vintern genom en Vinterfestival. Då ska vi visa världen (eller åtminstone Norden) att det är kanske om vintern som Fårö är som vackrast. Till en vinterfestival kan vi samla de mest framstående och intressantaste personligheterna inom litteratur, film, teater, musik, journalistik och forskning. Det internationella möter det lokala: små konserter, uppläsningar, diskussioner/seminarier, utdrag ur teateruppsättningar mm.

BARN OCH UNGDOM: Som jag nämnt under punkt 2 vill jag arbeta för att centret Bergmangårdarna på Fårö även ska inkludera Gotlands yngsta – barn och ungdom.

Ingmar Bergman bekymrade sig över Fårös avfolkning och att barn och unga flyttar till fastlandet för att de inte ser någon framtid här. Detta är grundtemat i filmerna Fårödokument I och II.

Jag tänker mig regelbundna kulturevenemang för barn: uppläsningar, musik och teaterföreställningar och filmvisningar på biografen. Dessa ska ske i samverkan med lokala krafter som till exempel Fårö Förskola, Fårö Framtid, Bygdgården, Fårösundskolan, Gotlands Bibliotek med flera.

Denna typ av projekt behöver inte vara kostsamma och det finns många möjligheter att söka bidrag från olika nationella och nordiska institutioner och stiftelser till avgränsade konkreta projekt. Då jag ser Bergmangårdarna på Fårö som ett nordiskt centrum med tydlig lokal anknytning kommer det att finnas realistiska möjligheter att söka stöd både kommunalt, regionalt, nationellt och internationellt.

8. ÄGANDE OCH DRIFT

Drömmen vore att hitta en köpare som kan vara med och utforma och utveckla den idé som här skisseras. Den eller de som köper Ingmar Bergmans egendom behöver inte nödvändigtvis vara ansvarig för driften av centret. Min förhoppning är dock att köparen ska se förvärvet som en långsiktig kulturhistorisk investering. Han eller hon kan också tillsammans med en utvald arbetsgrupp exempelvis bestående av representanter för konstnärer, forskare och Stiftelsen Ingmar Bergman, vara med och utforma Bergmangårdarna på Fårös stadgar och verksamhetsplan.

Det skulle vara idealiskt om Bergmangårdarna på Fårö också kunde få ett *garanterat bidrag till driften av centret* antingen genom kommunala, nationella eller nordiska institutioner så att centrets långsiktiga verksamhet blir säkrad.

Som jag ser det består underhåll och drift av Bergmangårdarna på Fårö av flera steg:

- 1) En lämplig köpare måste hittas till egendomen. I sitt testamente bestämde Ingmar Bergman att «allting jag äger måste säljas efter min död». Därför är nu alla husen till salu.
- 2) Huvudmannskapet inklusive styrelse för Bergmangårdarna på Fårö klagörs. De juridiska frågor som detta rymmer måste behandlas i särskild ordning likaså hur kopplingen kan se ut med Stiftelsen Ingmar Bergman.
- 3) Stadgar, Verksamhetsplan och Budget upprättas.
- 4) En verksamhetsansvarig person som har huvudansvar för den dagliga verksamheten och skötseln av Bergmangårdarna på Fårö tillsätts. Förutom denna person uppskattar jag idag att behovet av personal är en vaktmästare och en husfru på vardera en heltidsanställning. Ett behov av timanställd personal kommer med största sannolikhet också att behövas.

Därutöver behöver en viss anpassning av nuvarande fastigheter göras för att tillgodose de nya ändamålen. Här tillkommer också en större investeringsbudget för inventarier; möbler, husgeråd, IT-teknik, instrument mm.

Slutligen behöver man arbeta på att få in medel för specifika kulturella och konstnärliga projekt som Vinterfestivalen, Barn- och Ungdomsprojekten, Ingmar Bergmans biograf och andra evenemang som uppläsningar, konserter, seminarier och filmvisningar.

Ovanstående förutsätter ett aktivt arbete med att hitta sponsorer, fund raising och speciella evenemang som kan generera större intäkter till verksamheten.

9. SAMARBETSPARTNERS

Jag har tidigare nämnt olika lokala samarbetspartners. I detta sammanhang vill åter igen betona vikten av att Bergmangårdarna på Fårö hittar samverkansmöjligheter på olika plan. Lokalt kan det ske genom att involvera de naturliga mötesplatser som finns på Fårö. Det vill säga Fårö kyrka, Bygdegården, och den gamla skolan där Fårö Förskola bedriver sin verksamhet.

Detta är särskilt viktigt för att den lokala förankringen av verksamheten blir tydlig i de utåtriktade evenemang som planeras. Här finns också möjligheter för andra lokala aktörer att medverka.

Regionalt på Gotland finns flera möjliga samarbetspartners ibland annat i de tre centren: Baltic Art Centre, Visby Internationella Tonsättarcentrum och Östersjöns Författar- och Översättarcentrum. Likaså Länsteatern, Länsmusiken och Länsbiblioteket är andra tänkbara partners för samverkan.

Både nationellt och Nordiskt/Baltiskt ger Gotland och Fårö men sin unika plats i Östersjön Bergmangårdarna på Fårö särskilda möjligheter till stöd och sam-

verkan. I detta sammanhang är både Sveriges och EU:s nya Östersjöstrategier viktiga initiativ som kan möjliggöra detta.

Målet är att få Bergmangårdarna på Fårö att bli en plats som är värdiga sina intentioner – det vill säga:

ett centrum som tar sitt kulturhistoriska ansvar på allvar,
ett centrum där skapande och utövande konstnärer och forskare ska få ro
och inspiration att arbeta med sina projekt,
ett centrum som drivs i harmoni med och till gagn både för Fåröbor och
besökare,
ett centrum som också ska fungera som en mötesplats för nya tankar,
toner och bilder
ett centrum som genom arbete och samtal kan vara med och bidra till
att skapa nya oväntade konstellationer inom film, teater,
litteratur, musik och natur.

En samarbetspartner är självfallet och naturligt Stiftelsen Ingmar Bergman. Stiftelsen Ingmar Bergman (www.ingmarbergman.se) är ansvarig för min fars efterlämnade arkiv som består av originalmanuskript, brev, arbetsböcker mm.

10. SAMMANFATTNING

Det har varit många diskussioner i svensk och internationell media om hur Ingmar Bergmans egendomar ska förvaltas efter hans död. Den kommande försäljningen följs med argusögon av medier i stora delar i världen, speciellt i Europa och i USA.

Husen och omgivningarna har ett stort kulturellt värde långt över Sveriges gränser. Jag hoppas i all stillhet att finna solida internationella köpare som tar uppgiften på allvar. Jag engagerar mig i detta utifrån en övertygelse som gradvis vuxit fram efter min fars död:

Om ett Bergmancentrum ska skapas på Fårö så måste det göras i hans anda – professionellt, rationellt och visionärt.

Och med glädje!

LINN ULLMANN